

RECENZJA
osiągnięć naukowych dr Anny Tuni
w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
nauk prawnych w zakresie prawa

Recenzja niniejsza została sporządzona w związku z wyznaczeniem niżej podpisanego przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów (Nr BCK-I-L-7722/15) na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dr Anny Tuni, o czym zostałem powiadomiony pismem ks. prof. Piotra Stanisza, dziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, z dnia 30 czerwca 2015 r. (WP-0020-521-4/15).

Zgodnie z art. 18a ust. 7 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2014 r. poz. 1852, z późn. zm.) (dalej: „ustawa”), przedmiotem recenzji jest ocena, czy osiągnięcia naukowe dr Anny Tuni (dalej też: „Habilitantka”, „Kandydatka”) spełniają kryteria określone w art. 16 ustawy. W celu dokonania tej oceny recenzja została podzielona na cztery zasadnicze części:

- I. Biogram naukowy Habilitantki [s. 1];
- II. Ocena monografii wskazanej jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy [s. 2];
- III. Ocena innych osiągnięć naukowych oraz aktywności naukowej Habilitantki [s. 13];
- IV. Konkluzja końcowa co do spełniania przez dr Annę Tunię kryteriów ustawowych stawianych kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego [s. 18].

I. Biogram naukowy Habilitantki

Dr Anna Tunia urodziła się 3 czerwca 1975 r. w Stalowej Woli. W 2000 r. uzyskała na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KULJPII tytuł magistra prawa kanonicznego. Niespełna rok później (2001) na tym samym Wydziale nadano jej tytuł

magistra prawa. W 2006 r., w wyniku odbycia stypendium doktoranckiego w Katedrze Prawa Wyznaniowego KUL, na podstawie dysertacji pt. *Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa w prawie polskim*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. zw. dr. hab. Henryka Misztala, uzyskała w macierzystym Wydziale stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa. Posiadając kwalifikacje naukowe została w 2007 r. zatrudniona jako asystent w Katedrze Prawa Międzynarodowego Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Gospodarce KUL w Stalowej Woli, gdzie następnie w 2008 r. objęła stanowisko adiunkta. W 2010 r. przeszła do Katedry Prawa Wykroczeń i Postępowañ Dyscyplinarnych na WPPKiA KUL, w której (nazwa obecna: Katedra Prawa Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych) pracuje po dziś dzień. W omawianym okresie była jednocześnie wykładowcą w Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej im. W. Pola w Lublinie (2005-2013) i – jako wolontariusz – w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu (2010-2014).

Inne elementy biografii naukowej Kandydatki zostaną wskazane w części III recenzji.

II. Ocena monografii wskazanej jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy

Jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy Habilitantka przedłożyła monografię pt. *Recepcja prawa wewnętrznego związków wyznaniowych w prawie polskim* (Wydawnictwo KUL, Lublin 2015, ss. 397 ISBN 978-83-8061-044-6).

1. Wybór przedmiotu rozprawy

Jednym z podstawowych zagadnień nowoczesnych demokracji jest kwestia skali dopuszczalnych powiązań między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi (dalej te podmioty wyznaniowe określam też łącznym mianem „kościół”, mając świadomość chrześcijańskiej proveniencji tego pojęcia). Przytłaczająca większość państw demokratycznych dokonała rozgraniczenia państwowych struktur, czynności i regulacji prawnych od kościołów, dostrzegając w tym rozwiązaniu gwarancję ochrony wolności sumienia i religii osób wierzących (różnych wyznań) i niewierzących. W Polsce normatywny model stosunków państwo-religia określony został w zestawie przepisów Konstytucji RP, na czele z art. 25, który m.in. określa świeckość państwa (ust. 2:

bezstronność światopoglądowa jego władz) oraz rozdzielenie sfery państwowej i religijnej (ust. 3: autonomia i niezależność państwa i wspólnot religijnych w sferach im właściwych). W celu zapewnienia wolności religijnej odrębność państwa i związków wyznaniowych nie może być rygorystycznie utrzymana, a jednym z przejawów tego jest dopuszczenie obowiązywania wybranych rozwiązań prawnych przyjętych na forum religijnym do państwowego porządku prawnego. Przykładowo, by mieszkańcy państwa mogli cieszyć się wolnością religijną, władza publiczna powinna im zostawić m.in. prawo określania, co rozumie się w danej wspólnocie wyznaniowej pod pojęciem „duchowny”, co oznacza termin „kult religijny”, jaki jest zakres znaczeniowy kategorii „spowiedź”. Ze względu na potrzeby realizacji wolności światopoglądowej wymienione przykładowo określenia muszą z kolei wejść do państwowego porządku prawnego. Recepja prawa wewnętrznego związków wyznaniowych (dalej też: „prawo kościelne”, także w odniesieniu do prawa niechrześcijańskich wspólnot religijnych) w prawie polskim jest faktem od zarania dziejów państwowości polskiej. W warunkach III Rzeczypospolitej toczy się spór o jej dopuszczalny zakres. W literaturze prawniczej pojawiło się szereg przyczynków na ten temat (autorstwa m.in. profesorów M. Pietrzaka, B. Rakoczego, R. Sobańskiego, W. Uruszczaka), a specjaliści zajmujący się prawem wyznaniowym mieli lepsze lub gorsze wyobrażenie o skali tego zjawiska. Temat ten niewątpliwie wymagał głębszej i bardziej wszechstronnej niż dotychczas analizy i – jak pokazuje recenzowana niniejszym monografia dr Anny Tuni – stanowi on rozległe, wcześniej słabo spenetrowane i zarazem pasjonujące zagadnienie. Książka Habilitantki jako produkt wysiłku badawczego niezbicie dowodzi, że omawiana tematyka bez wątplenia była godna wnikliwego monograficznego opracowania i świetnie się stało, iż Kandydatka podjęła tę złożoną problematykę i z pełnym sukcesem ją naukowo wyeksplikowała.

Jak wynika z zawartych w książce wywodów, celem monografii była nie tylko rekonstrukcja stanu prawnego w zakresie przejścia do prawa polskiego (upaństwowienia) norm określonych w prawie wewnętrznym (najczęściej kanonicznym) kościołów, ale także ich ocena pod względem jakości legislacyjnej oraz zgodności z porządkiem konstytucyjnym demokratycznego państwa prawa.

2. Metoda i baza materiałowa

Solidny badacz przystępując do tworzenia monografii naukowej dobiera w pierwszym rzędzie adekwatną do celu swej rozprawy metodę badawczą oraz bazę materiałową.

Analiza książki Habilitantki wykazała, iż w jednym i drugim przypadku posłużyła się odpowiednimi instrumentami. Ponieważ monografia posiada dwie zasadnicze części merytoryczne, historyczną (Rozdział II) i systematyczną (Rozdziały: I, III-VIII), przy jej tworzeniu zastosowano metodę historycznoprawną i dogmatycznoprawną. W części nazwanej tutaj „systematyczną”, przy dominującej metodzie dogmatycznej, Autorka posługuje się także czynnikami analizy właściwej nauce historii prawa.

Dzieło posiada bardzo mocną podstawę materiałową, zarówno w postaci aktów prawnych prawa polskiego, jak i aktów prawa wewnętrznego związków wyznaniowych, na czele z prawem kanonicznym Kościoła Katolickiego. Wykorzystano też bardzo szeroką literaturę prawniczą, zwłaszcza z zakresu prawa wyznaniowego, co jest w pełni uzasadnione, biorąc pod uwagę okoliczność, iż mamy tutaj do czynienia z monografią właśnie prawa wyznaniowego. Można powiedzieć, iż zasadniczo książka jest oparta, co warto podkreślić, na całokształcie współczesnej literatury polskiego prawa wyznaniowego.

Jeśli idzie o akty prawne zasługujące na uwzględnienie w monografii, to trzeba dostrzec pominięcie trzech obowiązujących po dziś dzień aktów rangi ustawowej z okresu II Rzeczypospolitej: rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o stosunku Państwa do Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego, nie posiadającego hierarchii duchownej (Dz.U. z 1928 r. nr 38 poz. 363, z późn. zm.), ustawy z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1936 r. nr 30 poz. 240, z późn. zm.), ustawy z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Karaimskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1936 r. nr 30 poz. 241, z późn. zm.). Choć dotyczą one niewielkich obecnie wspólnot to ich analiza byłaby niewątpliwie przydatnym zabiegiem na potrzeby recenzowanej książki.

Wykaz aktów rangi konstytucyjnej należało m.zd. rozpocząć od wskazania obowiązującej Konstytucji RP, a nie lokować Jej między konstytucjami Albanii i Rumunii (s. 347), posiadającymi *nota bene* marginalne znaczenie dla tytułowych wywodów. Kodeksy z krajów

niemieckojęzycznych nie powinny się znaleźć w wykazie literatury (s. 344), podobnie jak zbiór urzędowy orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego (s. 379) i zbiór przepisów prawa wyznaniowego pod redakcją E. Małkiewicza i S. Podemskiego (s. 382). Te drobne potknięcia nie zmieniają faktu, iż praca ma osnowę w znakomitym doborze publikacji naukowych.

3. Struktura i inne aspekty formalne

Konstrukcja rozprawy jest godna uznania. Po dwóch spisach treści (polskim i angielskim) i wykazie skrótów, następuje zwięzły Wstęp (s. 17-20), m.in. określający w przekonujący sposób tezę monografii, szkicujący stan badań oraz objaśniający i uzasadniający jej strukturę. Następnie wprowadzono Rozdział I pt. „Zagadnienia teoretyczno prawne” (s. 21-46). W ślad za nim idzie Rozdział II „Recepcja prawa jako zjawisko powszechno dziejowe” (s. 47-132). Od Rozdziału III („Podstawy prawne recepcji prawa wewnętrznego związków wyznaniowych w prawie III Rzeczypospolitej”, s. 133-154) mamy wywód dotyczący prawa obowiązującego, przy czym w Rozdziale IV omówiony jest obszar prawa administracyjnego (s. 155-221), w V prawa karnego (s. 223-249), w VI prawa podatkowego oraz prawa ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego (s. 251-278), w VII prawa cywilnego (s. 279-305), zaś w VIII prawa pracy (s. 307-336). Całość wywodu zamyka bogate treściowo Zakończenie (s. 337-345). Po tym następuje „Bibliografia”, zasadnie podzielona na dwie części: „Źródła” (s. 347-363) i „Literatura” (s. 364-394). Dzieło opatrzone streszczeniem w języku angielskim (s. 395-397). Należy podkreślić, iż każdy z rozdziałów posiada część końcową pt. „Wnioski”, zwięźle podsumowującą ustalenia poczynione w danej podstawowej jednostce redakcyjnej książki. Dowodzi to wysokiego kunsztu Autorki w zakresie redagowania złożonej wypowiedzi naukowej.

Względem struktury tekstu, którą oceniam jako z wielu względów dobrze przemyślaną, można by ewentualnie skierować jeden zarzut. Zdaniem recenzenta książka mogłaby się obyć bez obszernego (ponad 80 stron) wywodu natury historycznej z Rozdziału II, przynoszącego w niektórych miejscach bardzo szczegółowe, zbędne tutaj, dane (np. s. 49 przyp. 3). Oczywiście jest to cenny z różnych względów fragment tekstu, lecz jego brak nie miałby negatywnych konsekwencji dla wagi naukowej rozprawy. Czasem tak bywa, że autor monografii przystępując do jej pisania angażuje się w tworzenie rozległego tekstu ukazującego tło tytułowej problematyki, obawiając się, iż ośrodkowy wywód będzie zbyt skromny i wypada go dowartościować opisem kontekstu. Być może tak było i w niniejszym

przypadku. Okazuje się jednak, iż trzon pracy jest wystarczająco duży, a obszerny wstęp historyczny ujęty w Rozdziale II nie musiał się znaleźć w ważnej dla nauki książce dr A. Tuni.

Język pracy jest profesjonalny, potoczny, klarowny (recenzent miał problem ze zrozumieniem chyba tylko akapitu 3 na s. 142). Porządnie wykonano korektę i adiustację tekstu. Zastosowana „żywa pagina” ułatwia studiowanie materiału. Książkę czyta się z prawdziwą przyjemnością.

W tekście pojawiają się niekiedy kolokwializmy, np. „działalność Kościoła [...] była »tępiona«.” (s. 130); „Statut określa [...] w sposób dość miękki” (s. 164); „Władza publiczna może mieć »coś do powiedzenia« (s. 180); „recypując niejako w ciemno” (s. 216); „przedmiot zainteresowania ustawy” (s. 255 przyp. 13). Osobiście mam wątpliwości, czy właściwe jest łamanie ogólnej konwencji wywodu naukowego poprzez wtrącanie wyrażen z konwencji potocznej. Niekiedy może ono wynikać z braku umiejętności znalezienia precyzyjnej frazy naukowej.

Z recenzenckiego obowiązku wskaźmy drobne potknięcia nazewnicze: nazwa Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego pojawiła się na s. 100 w postaci okrojonej; zniekształcono datę uchwalenia Konstytucji 3 Maja (s. 121), Wyższa Szkoła Teologiczno-Społeczna w Warszawie zyskała w pracy miano „Warszawskiej Szkoły Teologiczno-Społecznej” (s. 173, 339), a nazwisko znanego rodzimego specjalisty prawa wyznaniowego Andrzeja Czohary niejednokrotnie pisane jest z użyciem „ch” (np. s. 393). W angielskim spisie treści „Zakończenie” zostało przetłumaczone jako „Ending of the paper” (s. 12), podczas gdy mamy tu do czynienia z zakończeniem książki a nie artykułu (referatu). Wyliczając te bagatelne usterki chciałbym wszystkim autorom książek naukowych, w tym i sobie, życzyć tylko takich potknięć w ich dziełach.

4. Ustalenia badawcze i jakość wywodu

Teza monografii przyjęta przez Autorkę została sformułowana następująco: „Założeniem (tezą) monografii jest twierdzenie, że recepcja prawa wewnętrznego związków wyznaniowych do państwowego porządku prawnego jest – co do zasady – zjawiskiem niekorzystnym z punktu widzenia prawidłowości stanowienia prawa przez organy

państwowe.” (s. 18). Dalej Habilitantka słusznie wyjaśnia, iż sporadyczne dopuszczanie przez państwo do swego reżimu prawnego kategorii prawa wewnętrznego wspólnot religijnych jest niezbędne dla właściwego poszanowania wolności religijnej obywateli (i innych osób). Zgodnie z tą perspektywą, dr Anna Tunia odsłoniła przed czytelnikami skalę recepcji prawa kościelnego w prawie RP, identyfikując główne jej przypadki, oraz krytycznie je skomentowała, odwołując się do toczącej się na ten temat wielowątkowej dyskusji naukowej. Już w tym miejscu trzeba powiedzieć, iż czynione przez Nią wywody odznaczają się wysoką kompetencją merytoryczną i najczęściej trafiają do przekonania. Autorka dowiodła w recenzowanej monografii swej rozległej wiedzy z zakresu prawa polskiego, w tym zwłaszcza prawa wyznaniowego. Jednocześnie ukazała swoją solidną znajomość prawa kanonicznego Kościoła Katolickiego, do którego musiała się odwoływać, by należycie objaśnić przypadki recepcji norm konfesyjnych w prawie polskim, gdyż to do kanonów i innych przepisów kościelnych Kościoła Katolickiego najczęściej odwołuje się prawodawca polski.

Nie sposób tutaj omówić szczegółowo wszystkich doniosłych wątków monografii. Tytułem przykładu podjęte zostaną tylko niektóre zagadnienia z bogatej palety prezentacji różnych obszarów prawa polskiego, w których Habilitantka zidentyfikowała zjawisko recepcji norm wewnątrzkonfesyjnych.

Habilitantka jest uznaną specjalistką w zakresie formy wyznaniowej zawarcia małżeństwa cywilnego. Napisała na ten temat pracę doktorską oraz jest współautorką opartej na tej rozprawie monografii. Spod Jej pióra wyszło także kilkanaście artykułów naukowych z tego zakresu. Zainteresowanie omawianym trybem zawarcia małżeństwa świeckiego przebija przez wywody zawarte w rozprawie habilitacyjnej; jest to widoczne już w części historycznej książki. Jeśli idzie o treść części systematycznej, Autorka nowatorsko rekapitułuje swoje dotychczasowe ustalenia z omawianego zakresu. Zaslужują one na pełną akceptację, także w odniesieniu do obowiązującego od 2015 r. nowego Prawa o aktach stanu cywilnego (s. 201). Zgadzam się z postulatem dr A. Tuni by zmienić polską regulację dotyczącą świadka kwalifikowanego oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński (s. 221). Z wywodów Autorki wynika, iż obecny sposób wyznaczania tegoż świadka jest jedynym przejawem recepcji prawa wewnętrznego kościołów w prawie RP w zakresie prawa małżeńskiego (s. 207). Wprowadzenie zatem systemu licencji do przyjmowania oświadczeń zamykałoby praktykę recepcji prawa kościelnego w zakresie formy wyznaniowej małżeństwa cywilnego (s. 345). W odniesieniu do wnikliwych i precyzyjnych rozważań na ten temat mam tylko

jedną małą uwagę krytyczną: uważam, iż nie sposób nazywać obwieszczenia zawierającego katalog osób duchownych uprawnionych do wystawiania zaświadczeń dla USC „przepisami” (s. 219). Na marginesie jeszcze jedno spostrzeżenie: nie jest dla recenzenta jasne, jakie przesłanki leżą u podstaw wątpliwości co do skuteczności cywilnoprawnej małżeństw zawartych w Polsce przed duchownymi wspólnot innych niż Kościół Katolicki w okresie od 30 maja do 14 listopada 1998 r. (s. 189 przyp. 78).

Drugim obok formy wyznaniowej małżeństwa cywilnego obszarem występowania recepcji prawa kościelnego o szczególnej doniosłości społecznej są unormowania dotyczące nauki religii w systemie oświaty. Konstytucyjna regulacja tej sprawy (zwłaszcza art. 53 ust. 4) przesądziła konfesyjny charakter przedmiotu religia. Habilitantka kompetentnie i erudycyjnie odtworzyła stan prawny w tym zakresie oraz oscylującą wokół niego dyskusję naukową wprowadzając do niej własne cenne uwagi.

Wśród zagadnień upaństwowienia prawa kościelnego w zakresie szkolnej nauki religii dr Anna Tunia słusznie przeprowadza krytykę porozumień zawartych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania z kilkoma związkami wyznaniowymi w sprawie kwalifikacji zawodowych nauczycieli religii (s. 314-329), które są aktami nie mieszczącymi się w konstytucyjnym systemie źródeł prawa. Na aprobatę zasługuje Jej stanowisko, iż po 25 latach od wprowadzenia nauki religii do polskiego systemu oświaty nie ma racjonalnych podstaw do przyznawania nauczycielom religii ulg w zakresie wymaganych kwalifikacji. Równie zasadne są Jej postulaty, by programy i podręczniki do nauki religii podlegały rygorom, jakie obowiązują w przypadku innych przedmiotów szkolnych, przy założeniu, iż będą one wytwarzane w uzgodnieniu z władzami wspólnot religijnych prowadzących katechezę w systemie oświaty (s. 182-185). Mam jednak wątpliwości, czy szczególnie łagodne wymagania dla nauczycieli religii oraz minimalny nadzór państwa nad treściami nauczania religii (w tym ich uzewnętrznieniem w postaci programu i podręczników) jest przykładem recepcji prawa kościelnego. Są to raczej ulgi, przywileje, egzempcje, immunitety, nie służące zresztą żadnej stronie relacji państwowo-religijnych. Mam również kłopot z przychyleniem się do poglądu, iż misja kanoniczna dla nauczyciela religii (podobnie jak misja dla wykładowcy wydziałów teologicznych i innych tzw. wydziałów nauk kościelnych) jest przejawem recepcji. Traktuję to jako dopuszczenie do struktur publicznych instytucji reglamentacji światopoglądowej osób zajmujących stanowiska katechetów i nauczycieli akademickich. Państwo nie przejmuje żadnego zestawu norm w tym zakresie, a jedynie zezwala w swoim prawie podmiotom

zewnątrznym (związkom wyznaniowym) na pisemne wskazywanie osób fizycznych posiadających prawo pełnienia funkcji nauczycieli (tak też by było przy licencjach dla świadków kwalifikowanych formy wyznaniowej małżeństwa świeckiego). Inną sprawą jest przyjęcie unormowań kościelnych na wydziałach państwowych szkół wyższych, o czym będzie jeszcze mowa. Tzw. misja kanoniczna jest oczywiście w obecnym stanie konstytucyjnym i konkordatowym niezbędnym elementem całej konstrukcji szkolnej nauki religii.

W przypadku rekolekcji szkolnych (s. 185-186) mamy niewątpliwie do czynienia z recepcją terminologiczną, choć nie musiała by ona zachodzić, gdyby władze państwowe ustaliły świecką nazwę kilkudniowych zwolnień uczniów w celu realizacji praktyk religijnych organizowanych przez związki wyznaniowe. Państwo nie recypuje przepisów kościelnych o rekolekcjach, lecz umożliwia uczniom odbycie praktyk religijnych właściwych tej formie ekspresji wyznaniowej (poza szkołą lub na jej terenie), zapewniając im opiekę (zob. s. 217/4).

Problematyka szkolnictwa wyższego związana z zagadnieniem recepcji prawa kościelnego obejmuje m.in. kwestię statusu wydziałów teologicznych i innych tzw. wydziałów nauk kościelnych, pozycji prawnej uczelni kościelnych korzystających z uprawnień i świadczeń zapewnionych im przez państwo, a także kwalifikacji przyznawanych absolwentom uczelni kościelnych odbywających studia poza systemem publicznym.

Polskie prawo uregulowało byt wydziałów nauk kościelnych na uczelniach publicznych nadając tym jednostkom status konfesyjny (powiązanie jednostki publicznej z podmiotami wyznaniowymi). Gwarancją tego stanu prawnego są obok Konkordatu z 1993 r., partykularnych ustaw wyznaniowych i ustaw tworzących uniwersytety, m.in. także umowy zawierane przez przedstawicieli Kościoła Katolickiego z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego. Akty te nie wytrzymują krytyki na gruncie art. 87 ust. 1 Konstytucji. Strona wyznaniowa zapewniła w nich sobie prawo doboru kadry naukowo-dydaktycznej oraz nadzoru nad treściami nauczania. Są to regulacje ograniczające wolność akademicką w tych jednostkach, co jest zrozumiałe w sytuacji, gdy państwo ma wolę erygowania nie wydziałów religioznawstwa lecz teologii (względnie prawa kanonicznego i filozofii chrześcijańskiej). W recenzowanej książce spotykamy pogłębiony i zobiektywizowany wykład szczegółowego reżimu prawnego w tym zakresie. Jak słusznie stwierdza Habilitantka: „Recepcja zastosowana w odniesieniu do wydziałów katolickich ma więc charakter otwarty i niedookreślony” (s.

163). Jednocześnie szczegółowo charakteryzuje w omawianym zakresie status jedynej publicznej uczelni poddanej nadzorowi Kościołów nierzymskokatolickich tj. Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie (np. s. 163-164).

Dość dużo miejsca dr Anna Tunia poświęca swojej *Alma Mater*: Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu Jana Pawła II jako uczelni niepublicznej podlegającej ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym (zob. art. 1 ust. 2 tej ustawy w brzmieniu: „Ustawy nie stosuje się do szkół wyższych i wyższych seminariów duchownych prowadzonych przez kościoły i związki wyznaniowe, z wyjątkiem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, chyba że ustawa lub umowa między rządem a władzami kościołów lub związków wyznaniowych stanowi inaczej.”). Autorka zaznacza, iż status prawny tego uniwersytetu jest skomplikowany (s. 166-167) i formułuje własny głos w dyskusji na ten temat. Recenzentowi trudno zgodzić się ze stwierdzeniami Habilitantki, iż KUL utworzony został przez ustawę z dnia 9 kwietnia 1938 r. o nadaniu Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu pełnych praw państwowych szkół akademickich (Dz.U. Nr 27, poz. 242) i wywodzonymi z tej tezy wnioskami (s. 338-339). KUL jest bowiem uczelnią prywatną, która na przestrzeni swych blisko już 100-letnich dziejów uzyskiwała od państwa różne przywileje (w tym po 1989 r., stopniowo, pełne finansowanie jak uczelnia publiczna), nie stając się wszakże uczelnią publiczną. Co za tym idzie nie można w tym przypadku mówić o recepcji prawa kościelnego w prawie polskim na potrzeby omawianej placówki. Tak by było, gdyby w uczelni publicznej zachodziło zwolnienie od unormowań obowiązujących takie uczelnie na rzecz rozwiązań właściwych podmiotom kościelnym. A jest wręcz przeciwnie: do podmiotu prywatnego (kościelnego) zostały przypisane dobrodziejstwa należne uczelni publicznej (na czele z finansowymi) bez obowiązku przestrzegania wielu rygorów ciążących na publicznej szkole wyższej (na czele z normami dotyczącymi kreowania organów uczelni). W tej ostatniej kwestii należy się zgodzić z Habilitantką, iż KUL ma „kształt pewnej enklawy” (s. 169) w środowisku uczelni finansowanych z budżetu państwa. Nawiasem mówiąc istnieją duże podobieństwa między KUL a Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II, aczkolwiek ta ostatnia uczelnia (w pracy potraktowana marginalnie) nie jest uniwersytetem w rozumieniu Prawa o szkolnictwie wyższym.

Jednym zdaniem należy pozytywnie skwitować wypowiedzi dotyczące statusu kościelnych szkół wyższych, które w ustawach o stosunku państwa do niektórych Kościołów nierzymskokatolickich otrzymały przywilej nadawania ważnych w systemie publicznym

tytułów licencjata teologii bez obowiązku spełniania wymogów Prawa o szkolnictwie wyższym (np. s. 173-174). Wydaje się, że od upadku niechętnego względem religii PRL-u minęło już tyle lat, że zainteresowane środowiska kościelne mogły ukształtować własne kadry akademickie, umożliwiające prowadzenie szkół wyższych nie uciekających się do opisywanych przywilejów.

Jako w pełni trafne należy uznać wywody Habilitantki dotyczące bezwzględnego zakazu dowodowego w odniesieniu do treści powziętych przez duchownego w trakcie spowiedzi (Autorka słusznie kategorią tą obejmuje także praktykę spowiedzi nie postrzeganej jako sakrament). Wątpliwa jest teza, iż prawo polskie przewiduje sankcję za naruszenie tajemnicy spowiedzi (s. 239). Według mojej orientacji takiej sankcji nie ma i w państwie świeckim być nie może. Na tle wywodów o statusie spowiedzi w Kościele Ewangelicko-Augsburskim (s. 241, 243, 244) należy też stwierdzić, iż spowiedź prywatna w tym Kościele stanowi niewielki margines panującej tam praktyki spowiedniej: dominuje bowiem tzw. spowiedź ogólna z absolucją.

Z wielu względów pożyteczne są wywody dr Anny Tuni na temat powiązań prawa kościelnego i podatkowego, w tym zwłaszcza identyfikacja nieścisłości zachodzących na tym tle w obowiązujących przepisach prawa RP (s. 264-265). Autorka przedkłada wiele cennych wniosków *de lege ferenda* (np. s. 271, 257, 277).

W ramach wywodu poświęconego prawu cywilnemu Habilitantka przeprowadza trafną krytykę podważanego od dawna w doktrynie prawa wyznaniowego (i nie tylko) orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego reprezentacji kościelnych (wyznaniowych) osób prawnych (np. s. 290, 292, 293, 298, 305). W zakwestionowanych wyrokach nastąpiło bowiem ewidentne naruszenie zasad demokratycznego państwa prawa.

W dwóch miejscach monografii znajdujemy stwierdzenia, które budzą zdziwienie, szczególnie wobec faktu, iż *gros* wywodów na nią się składających im przeczy. Na s. 144 czytamy, iż „Ustrojodawca polski [...] przesądza o nieskuteczności [...] norm państwowych ma płaszczyźnie prawnej wspólnot wyznaniowych.” Zaś na s. 287 pojawia się stwierdzenie głoszące, że przepisów prawa wewnętrznego „[n]ie dotyczy [...] też wymóg zgodności z obowiązującym prawem”. Obie frazy różnią się treściowo między sobą, lecz zdają się opierać na trudnym do przyjęcia jednym przeświadczeniu. Trzeba zatem zaznaczyć, iż prawo polskie

posiada pełną skuteczność na forum wspólnot wyznaniowych w zakresie, w którym zostało dla nich ustanowione, a prawo kościelne może przewidywać normy niezgodne z państwowym reżimem prawnym tylko w sytuacji zwolnienia go z podległości konkretnym przepisom. Szkolnymi przykładami skuteczności prawa polskiego jest obowiązywanie prawa budowlanego przy wznoszeniu świątyń, prawa sanitarnego w jadłodajniach przykościelnych, zakazu naruszania integralności cielesnej w przepisach przyjmowanych przez instytucje kościelne i w praktyce tych podmiotów itd. Sumarycznie można powiedzieć, iż prawo państwowe skutkuje w obszarze spraw kościelnych we wszystkich obszarach z wyjątkiem spraw ściśle religijnych (s. 337). Trwa spór co do zakresu tych spraw, ale niewątpliwie można ustalić ich podstawowy katalog (np. nieobowiązywanie niektórych przepisów antidyskryminacyjnych przy obejmowaniu kluczowych dla danej religii stanowisk w strukturze wyznaniowej).

Należy żałować, iż przy bardzo szerokim i całościowym potraktowaniu przypadków recepcji prawa kościelnego w prawie polskim pominięto istotny przejaw tego zjawiska w przestrzeni trzech duszpasterstw w Siłach Zbrojnych RP. W ich przypadku nastąpiło bowiem znaczące połączenie porządków kościelnych i państwowych, co znalazło także wyraz w obowiązujących tam aktach prawnych.

5. Ogólna ocena rozprawy

Uważna lektura rozprawy habilitacyjnej dr Anny Tuni dowiodła, iż mamy tu do czynienia z bardzo poważnym i rzetelnym studium naukowym w zupełności spełniającym kryteria określone dla osiągnięcia naukowego, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy. Praca Habilitantki odśloniła skalę zjawiska recepcji prawa kościelnego w prawie polskim, jej uzasadnione przypadki i jej mankamenty, w tym przykłady niezgodności z ustawą zasadniczą.

Monografia jest oryginalna, dobrze przemyślana, wywód jest całościowy. Otrzymaliśmy nie tylko rekonstrukcję stanu prawnego, lecz także jego wyważoną, erudycyjną krytykę. Wywód dowodzący rozległej wiedzy Autorki został sformułowany w dialogu z głosami doktryny prawa. Przynosi on wiele wartościowych wniosków *de lege ferenda*. Będzie pożyteczny jako praktyczny materiał na potrzeby organów administracji publicznej, kościołów i innych związków wyznaniowych, innych uczestników życia społecznego oraz stanowi poważny wkład w rozwój nauki prawa wyznaniowego.

III. Ocena innych niż powyższe osiągnięć naukowych oraz aktywności naukowej Habilitationki

1. Na potrzeby postępowania habilitacyjnego dr Anna Tunia wskazała 60 publikacji wydrukowanych po uzyskaniu stopnia doktora (wliczając ocenioną wyżej monografię habilitacyjną). Składają się na nie dzieła zwarte (w tym jedna monografia we współautorstwie z ks. prof. Arturem Mezglewskim powstała na bazie doktoratu Habilitationki oraz cztery prace zbiorowe, których była redaktorem względnie współredaktorem naukowym), 29 artykułów naukowych, 1 recenzja w „Studiach z Prawa Wyznaniowego”, 13 sprawozdań z sympozjów naukowych oraz 11 haseł encyklopedycznych (1 + 1 + 4 + 29 + 1 + 13 + 11 = 60). Oprócz tego zaprezentowała wykaz 23 referatów wygłoszonych na sympozjach naukowych, listę 8 organizowanych lub współorganizowanych konferencji naukowych oraz rejestr 30 sympozjów, których była uczestnikiem. W materiałach wytworzonych na potrzeby postępowania habilitacyjnego dostarczających danych określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. Nr 196, poz. 1165) poinformowała ponadto m.in. o kierowaniu 3 projektami badawczymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, o członkostwie w 3 organizacjach i towarzystwach, o prowadzonej działalności dydaktycznej na wyższych uczelniach oraz popularyzującej naukę, o opiece nad studentami (wypromowanie 34 magistrów) oraz o współautorstwie ekspertyzy dla Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji.

2. Najważniejszymi publikacjami Kandydatki objętymi niniejszą częścią recenzji są dzieła zwarte oraz artykuły naukowe. Zostaną one omówione w podziale według dyscyplin prawnych, których dotyczą.

Jak już sygnalizowaliśmy poczesną część swojego opublikowanego dorobku Habilitationka poświęciła zagadnieniom wyznaniowej formy małżeństwa cywilnego. Obok monografii stworzonej wspólnie z ks. prof. A. Mezglewskim napisała samodzielnie aż 16 następujących artykułów naukowych na ten temat.

- 1) *Podstawa sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 i 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Roczniki Wydziału Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL” 2006, t. 2, z. 1. Prawo, s. 251-277.

- 2) *Obowiązki duchownego w procedurze zawierania małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2006, t. 9, s. 155-179.
- 3) *Charakter terminów stosowanych w procedurze zawierania małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2007, t. 10, s. 209-224.
- 4) *Kształtowanie się kanonicznej formy zawarcia małżeństwa*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2008, t. XVIII, z 1, s. 129-159.
- 5) *Rejestracja małżeństwa cywilnego zawartego w formie wyznaniowej*, w: *Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym. Księga pamiątkowa dedykowana Ks. prof. Ryszardowi Szychmillerowi*, red. T. Płoski, J. Krzywkowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2008, s. 356-370.
- 6) *Wykonywanie funkcji publicznych przez duchownego w procedurze zawierania małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2008, nr 2, s. 33-40.
- 7) *Znaczenie ustaw majowych w zakresie możliwości zawierania małżeństw wyznaniowych*, w: *Prawo wyznaniowe w Polsce (1989-2009). Analizy – dyskusje – postulaty*, red. D. Walencik, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów w Bielsku-Białej, Katowice – Bielsko-Biała 2009, s. 199-209.
- 8) *Realizacja przesłanki koniecznej dotyczącej udziału czynnika oficjalnego w przy zawieraniu małżeństw w trybie w art. 1 § 2 KRO*, w: *Prawo rodzinne w dobie przemian*, red. P. Kasprzyk, P. Wiśniewski, Wydawnictwo TN KUL, Lublin 2009, s. 123-137.
- 9) *Ochrona małżeństwa i rodziny w prawie polskim oraz prawie wewnętrznym związków wyznaniowych*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2010, t. 13, s. 97-115.
- 10) *Współpraca urzędu stanu cywilnego oraz sądu z instytucjami kościelnymi w zakresie zawierania małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej*, w: *Współpraca sądów ze stronami procesowymi i adwokatami*, red. R. Szychmiller, J. Krzywkowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2011, s. 45-56.
- 11) *Podmiot urzędowy zawarcia małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej w: Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej. Praca zbiorowa*, red. A. Tunia, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, s. 55-61.
- 12) *Uzgodnienia między związkami wyznaniowymi i władzami państwowymi dotyczące wykazu duchownych uprawnionych do procedowania przy zawieraniu małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej*, w: *Bilateralizm w stosunkach państwo-kościelnych*, red. M. Bielecki, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, s. 173-182.
- 13) *Zasada równouprawnienia związków wyznaniowych i jej ograniczenia w zakresie zawierania małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2013, t. XI/1, s. 97-106.
- 14) *Kompetencje do przyjmowania oświadczeń woli o zawarciu małżeństwa jako materia właściwa do układowego uregulowania między państwem i związkami wyznaniowymi. Głos w dyskusji*, w: *Układowe metody regulacji stosunków między państwem a związkami wyznaniowymi (art. 25 ust. 4-5 Konstytucji RP)*, red. P. Stanisławski, M. Ordon, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, s. 439-442.

- 15) *Zjawisko recepcji prawa wewnętrznego związków wyznaniowych w zakresie wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa cywilnego*, w: *Standardy bezstronności światopoglądowej władz publicznych*, red. A. Mezglewski, A. Tunia, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, s. 151-159.
- 16) *Wolność z zakresu wyboru formy zawarcia małżeństwa w prawie II RP i Polski Ludowej*, w: *Oblicza tolerancji i nietolerancji religijnej. Aspekty prawno-historyczne i teologiczne*, red. P. Jaskóła, E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański, Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, 2014, s. 193-204.

Najwięcej uwagi w obszarze zagadnień na styku prawa małżeńskiego i wyznaniowego poświęciła statusowi świadka urzędowego formy wyznaniowej małżeństwa cywilnego (powyższe nr 2, 6, 8, 11, 12 i 14). Trzy publikacje dotyczą innych aspektów procedury realizującej tę formę (artykuły nr 1, 3, 5). Dwa teksty przynoszą bardziej całościowe ujęcie problematyki formy wyznaniowej (artykuły nr 13 i 15). Powstały również dwa teksty ukazujące historię zawarcia małżeństwa w prawie polskim (nr 7 i 16) oraz jeden ochronie małżeństwa i rodziny w prawodawstwie RP (nr 9). Z omawianą grupą zagadnień wiążą się dwa teksty z zakresu katolickiego prawa kanonicznego (nr 4 i 10).

Powyższy zestaw publikacji prawnomałżeńskich uzupełnia praca zbiorowa pod redakcją naukową Habilitantki pt. *Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej* (red. A. Tunia, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, ss. 246), również zasługująca na wysoką ocenę.

Bardzo korzystne jest, iż Habilitantka nie ograniczyła się do badań jednego kręgu tematycznego. Podjęła inne kierunki poszukiwań naukowych. W zakresie prawa wyznaniowego zajęła się teorią doktryny prawnowyznaniowej wkraczając na teren słabo dotychczas opracowany. W efekcie powstały następujące trzy cenne nowatorskie studia:

- 1) *Pojęcie i nauka prawa wyznaniowego w Polsce*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2007, nr 1, s. 13-27.
- 2) *Kierunki i dynamika rozwoju nauki i dydaktyki prawa wyznaniowego w Polsce*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2008, t. 11, s. 133-154.
- 3) *Nauka i nauczanie prawa wyznaniowego w Polsce w latach 1945-2009*, w: *Wybrane problemy nauki i nauczania prawa*, red. E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2010, s. 215-227.

W kontekście prac z teorii prawa wyznaniowego wskazać należy współredagowaną przez Habilitantkę, posiadającą liczne walory, pozycję wydawniczą dotyczącą regulacji prawnych

wyrastających z art. 25 ust. 2 Konstytucji RP pt. *Standardy bezstronności światopoglądowej władz publicznych* (red. A. Mezglewski, A. Tunia, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, ss. 267).

Niemal równoległe z badaniami i tworzeniem tekstów naukowych z zakresu prawa małżeńskiego, rodzinnego i teorii prawa wyznaniowego, dr Anna Tunia zaangażowała się w analizy prawa turystycznego. Część powstałych na tej kanwie publikacji ma związki z zagadnieniami prawnowyznaniowymi, co stanowi wartościowy wkład w naukę, gdyż problematyka turystyczna w kontekście realizacji wolności sumienia i religii nie była dotąd przedmiotem głębszej refleksji (poniższe teksty nr 2, 4, 5 i 6).

- 1) *Warunki podjęcia działalności gospodarczej w zakresie świadczenia usług turystycznych przez biura podróży w Polsce*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2008, nr 4, s. 43-57.
- 2) *Osoby prawne związków wyznaniowych jako organizatorzy turystyki lub pośrednicy turystyczni*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2009, t. 1, s. 45-61
- 3) *Protection of tourist service client in Poland*, w: *Positive law in contemporary legal system. The Materials of the International Scientific Conference Brest-Opole, Brest 15th-17th April, 2009*, red. B. Lepieszko, D. Walencik, Wydawnictwo Brzeskiego Uniwersytetu Państwowego im. Aleksandra Puszkina, Brześć 2009, s. 90-92.
- 4) *Finansowe aspekty działalności jednostek organizacyjnych związków wyznaniowych w zakresie turystyki religijno-pielgrzymkowej*, w: *Finansowanie kościołów i innych związków wyznaniowych*, red. P. Sobczyk, K. Warchałowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2013, s. 223-232.
- 5) *Działalność turystyczno-pielgrzymkowa związków wyznaniowych jako przejaw swobody wykonywania funkcji religijnych i działania na rzecz dobra wspólnego*, w: *Kościoty i inne związki wyznaniowe w służbie dobru wspólnemu*, red. W. Uruszczak, K. Krzysztofek, M. Mięka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014, s. 239-252.
- 6) *Pielgrzymka jako kategoria wyznaniowa i turystyczna*, w: *Prawne aspekty turystyki pielgrzymkowej*, red. A. Tunia, Wydawnictwo KUL, Lublin 2014, s. 11-25.

Postępując podobnie jak w przypadku dokonań z zakresu prawa małżeńskiego także zestaw publikacji dotyczących prawa turystycznego Habilitantka uzupełniła o wydane pod swoją redakcją nowatorskie w kontekście literatury prawnowyznaniowej dzieło zbiorowe pt. *Prawne aspekty turystyki pielgrzymkowej* (red. A. Tunia, Wydawnictwo KUL, Lublin 2014, ss. 303).

Najpóźniej podjętym przedmiotem działalności naukowej Habilitantki jest prawo wykroczeń. Pierwszy tekst z tego zakresu ukazał się w 2010 i problematyce tej dr A. Tunia była oddana

przez kolejne lata. Owocem trudu badawczego w tym przedmiocie są cztery artykuły oraz współredagowana przez nią praca zbiorowa pt. *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców* (red. I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, ss. 347). Lista artykułów dotyczących tematyki prawa wykroczeń prezentuje się następująco:

- 1) *Kary ograniczające i pozbawiające wolności człowieka w prawie wykroczeń*, w: *Idea wolności w ujęciu historycznym i prawnym. Wybrane zagadnienia*, red. E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 417-427.
- 2) *Współdziałanie Policji oraz straży gminnej w zakresie przeciwdziałania wykroczeniom popełnianym w działalności turystycznej i ścigania ich sprawców*, w: *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, red. I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 99-110.
- 3) *Spokój publiczny – wartość chroniona w czasach pokoju. Studium na tle przepisów prawa wykroczeń*, w: *Wojna i pokój. Wybrane zagadnienia prawnohistoryczne*, red. E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2013, s. 375-385.
- 4) *Kompetencje straży gminnych w zakresie ścigania sprawców wykroczeń z art. 96 § 3 k.w.* w: *Straż gminna jako organ kontroli ruchu drogowego*, red. A. Mezglewski, Wydawnictwo KUL, Lublin 2014, s. 47-60.

Z analizy przedstawionych powyżej artykułów naukowych wynika, iż są to teksty oryginalne, dopracowane, podejmujące niebanalne zagadnienia naukowe. Były publikowane na łamach poważnych, recenzowanych dzieł zbiorowych oraz cenionych czasopism, w zdecydowanej większości z listy periodyków punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Znamienne jest, iż Autorka ogłaszała je w różnych ośrodkach naukowych, a plon w tym zakresie jest efektem bliskiej współpracy z badaczami z wielu uczelni z różnych części kraju.

Dorobek publikacyjny dr Anny Tuni stanowią także wzmiankowane wcześniej inne prace, zróżnicowane pod względem formy (w tym liczne hasła encyklopedyczne i sprawozdania z sympozjów naukowych). Dowodzą one wszechstronności pisarskiej i pracowitości Autorki.

3. Istotnym elementem aktywności naukowej Habilitantki jest jej działalność dydaktyczna. Składa się na nią wykonywanie obowiązków nauczyciela akademickiego (w tym opieka naukowa nad dyplomantami) w wyliczonych wcześniej Uczelniach, w których wykładała m.in. następujące przedmioty kierunkowe: prawo wyznaniowe, prawo wykroczeń, prawo turystyczne, prawo administracyjne, podstawy prawa oraz prawoznawstwo. Zajęcia te były –

jak widać – komplementarne względem prac naukowych Kandydatki. Na aktywność dydaktyczną dr Anny Tuni składały się liczne, bo 23 referaty wygłoszone na sympozjach naukowych, ogólnopolskich i międzynarodowych. Na docenienie zasługuje także Jej udział w projektach badawczych organizowanych / finansowanych przez korporacje naukowe względnie organy publiczne, a także członkostwo w gremiach kierowniczych dwóch stowarzyszeń naukowych właściwych dla podejmowanej przez Nią problematyki badawczej (Polskie Towarzystwo Prawa Wyznaniowego, Stowarzyszenie Prawo na Drodze).

4. W podsumowaniu niniejszej części recenzji należy stwierdzić, iż poza rozprawą habilitacyjną po otrzymaniu stopnia doktorskiego Habilitantka uzyskała poważne, wielorakie osiągnięcia naukowe, które stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny prawo a także wykazała się istotną aktywnością naukową. Dr Anna Tunia cechuje się ponadprzeciętną pracowitością oraz gotowością do podejmowania nowych wyzwań naukowych. Z dobrym skutkiem poszukuje oryginalnych zagadnień badawczych i w innowacyjny, refleksyjny sposób kreuje swój rozwój naukowy. Czyni to poprzez bliską współpracę z szerokim środowiskiem specjalistów z wielu ośrodków naukowych zajmujących się bliską Jej problematyką badawczą. Swoje prace wprowadza do szerokiego obiegu naukowego, uczestnicząc w dyskusji profesjonalistów i dyskusję tę stymulując. Od czasu uzyskania stopnia doktora wytworzyła rozległy, niebanalny, wartościowy, dojrzały dorobek naukowy, zyskując m.in. w kręgu specjalistów prawa wyznaniowego wysoką renomę naukową. Jej rozwój naukowy jest dobrze przemyślany i towarzyszy mu jednocześnie bogate doświadczenie dydaktyczne i intensywne zaangażowanie na rzecz środowiska naukowego. Na uwagę zasługuje fakt, iż w monografii przedstawionej jako wykonanie wymogu z art. 16 ust. 2 ustawy wykroczyła merytorycznie poza zakres badań i dokonań ujęty w innych publikacjach. Te okoliczności zasługują na wysoką ocenę.

IV. Konkluzja końcowa

W oparciu o poczynione dotąd szczegółowe oceny osiągnięcia naukowego z art. 16 ust 2 ustawy (tzw. rozprawa habilitacyjna), a także innych osiągnięć, w tym pozostałych publikacji oraz aktywności naukowej, należy stwierdzić, iż dr Anna Tunia z naddatkiem spełnia wymogi stawiane w art. 16 ustawy kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Posiada bowiem osiągnięcia naukowe, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny prawo oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową.

Z prawdziwą satysfakcją wnioskuję zatem do Komisji Habilitacyjnej powołanej w przedmiotowym postępowaniu, o podjęcie uchwały zawierającej pozytywną opinię w sprawie nadania dr Annie Tuni stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa, a za pośrednictwem Komisji zwracam się do Wysokiej Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II o nadanie Habilitantce tegoż stopnia naukowego.

Prof. Tadeusz J. Zieliński